

MATERIALNE PRAWO PODATKOWE

Podatek od czynności cywilnoprawnych

mgr Michał Stawiński
Katedra Prawa Finansowego, WPAiE Uwr
rok akademicki 2016/2017

Podstawowe źródła

- Ustawa z dnia 9 września 2000 roku o **podatku od czynności cywilnoprawnych** (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 223 ze zm.).

Podatki obrotowe

Obrót „profesjonalny”

Obrót „nieprofesjonalny”

Podatek od towarów i usług (VAT)

Podatek akcyzowy

Podatek od gier

Podatek od czynności cywilnoprawnych (PCC)

Ogólna charakterystyka PCC

- PCC jest podatkiem obrotowym.
- Podatek ten określany jest jako „podatek od niezawodowego obrotu majątkiem”.
- To podatek o zamkniętym stanie faktycznym (obowiązek i zobowiązanie powstają równocześnie).
- PCC jest w całości dochodem jednostek samorządu terytorialnego.
- Organem właściwym jest naczelnik urzędu skarbowego.

Przedmiot PCC

Przedmiotem opodatkowania PCC są wyłącznie czynności enumeratywnie wymienione w art. 1 PCC (**zamknięty katalog** czynności opodatkowanych).

Czynności cywilnoprawne

Zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 1 PCC opodatkowane są:

1. umowy sprzedaży oraz zamiany rzeczy i praw majątkowych,
2. umowy pożyczki pieniędzy lub rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku,
3. umowy darowizny - w części dotyczącej przejęcia przez obdarowanego długów i ciężarów albo zobowiązań darczyńcy,
4. umowy dożywocia,
5. umowy o dział spadku oraz umowy o zniesienie współwłasności - w części dotyczącej spłat lub dopłat,
6. ustanowienie hipoteki,
7. ustanowienie odpłatnego użytkowania, w tym nieprawidłowego, oraz odpłatnej służebności,
8. umowy depozytu nieprawidłowego,
9. umowy spółki.

Zmiany umów, orzeczenia i ugody sądowe

- Zmiany umów wymienionych w art. 1 ust. 1 pkt 1 PCC, jeżeli powodują one podwyższenie podstawy opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych, również podlegają podatkowi (w art. 1 ust. 1 pkt 2 PCC).
- Orzeczenia sądów oraz ugody, jeżeli wywołują takie same skutki prawne jak czynności cywilnoprawne (umowy) wymienione w art. 1 ust. 1 pkt 1 i 2 PCC

Np. zmiana umowy sprzedaży przez podwyższenie ceny rzeczy, wyrok zobowiązujący do zawarcia umowy sprzedaży, orzeczenie w przedmiocie działu spadku.

Zmiana umowy spółki

W przypadku umowy spółki za zmianę umowy uważa się:

- 1) **przy spółce osobowej** - wniesienie lub podwyższenie wkładu, którego wartość powoduje zwiększenie majątku spółki, pożyczkę udzieloną spółce przez wspólnika, dopłaty oraz oddanie przez wspólnika spółce rzeczy lub praw majątkowych do nieodpłatnego używania;
- 2) **przy spółce kapitałowej** - podwyższenie kapitału zakładowego z wkładów lub ze środków spółki oraz dopłaty;
- 3) **przekształcenie lub łączenie spółek**, jeżeli ich wynikiem jest zwiększenie majątku spółki osobowej lub podwyższenie kapitału zakładowego spółki kapitałowej;
- 4) **przeniesienie** na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium państwa niebędącego państwem członkowskim:
  - a) rzeczywistego ośrodka zarządzania spółki kapitałowej, jeżeli jej siedziba nie znajduje się na terytorium państwa członkowskiego,
  - b) siedziby spółki kapitałowej, jeżeli jej rzeczywisty ośrodek zarządzania nie znajduje się na terytorium państwa członkowskiego
 - także wtedy, gdy czynność ta nie powoduje podwyższenia kapitału zakładowego.

Kryterium terytorialne

Czynności cywilnoprawne podlegają podatkowi, jeżeli ich przedmiotem są:

1. rzeczy znajdujące się **na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej** lub prawa majątkowe wykonywane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (przy zamianie istotne jest położenie przynajmniej jednej z rzeczy);
2. rzeczy znajdujące się **za granicą** lub prawa majątkowe wykonywane za granicą, w przypadku gdy nabywca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej **i** czynność cywilnoprawna została dokonana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Kryterium terytorialne (umowy spółki)

Umowa spółki oraz jej zmiana podlega podatkowi, jeżeli w chwili dokonania czynności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej znajduje się:

1. w przypadku spółki osobowej - siedziba tej spółki;
2. w przypadku spółki kapitałowej:
  - a) rzeczywisty ośrodek zarządzania albo
  - b) siedziba tej spółki - jeżeli jej rzeczywisty ośrodek zarządzania nie znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego.

Wyłączenia (art. 2 PCC)

Nie podlegają opodatkowaniu czynności cywilnoprawne, inne niż umowa spółki i jej zmiany (art. 2 pkt 4 PCC):

- a) w zakresie, w jakim są opodatkowane podatkiem od towarów i usług,
- b) jeżeli przynajmniej jedna ze stron jest zwolniona od podatku od towarów i usług z tytułu dokonania tej czynności, z wyjątkiem m. in.:
  - umów sprzedaży i zamiany, których przedmiotem jest nieruchomości lub jej część, albo prawo użytkowania wieczystego,
  - umów sprzedaży udziałów i akcji w spółkach handlowych;

Wyłączenia (art. 2 PCC)

Nie podlegają podatkowi umowy spółki i ich zmiany związane z (art. 2 pkt 6 PCC):

- a) łączeniem spółek kapitałowych,
- b) przekształceniem spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową,
- c) wniesieniem do spółki kapitałowej, w zamian za jej udziały lub akcje:
  - przedsiębiorstwa spółki kapitałowej lub jego zorganizowanej części,
  - udziałów lub akcji innej spółki kapitałowej dających w niej większość głosów albo kolejnych udziałów lub akcji, w przypadku gdy spółka, do której są wnoszone te udziały lub akcje, posiada już większość głosów.

Wyłączenia (art. 2 PCC)

PCC nie są opodatkowane ponadto m. in.:

- czynności w sprawach alimentacyjnych,
- umowy spółki i ich zmiany związane z łączeniem spółek kapitałowych, przekształceniem spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową,
- czynności cywilnoprawne w sprawach zatrudnienia.

Zwolnienia przedmiotowe (art. 9 PCC)

- Zwolnieniem przedmiotowym objęte są m. in.:
  - pożyczki udzielane w formie pieniężnej na podstawie umowy zawartej między osobami wymienionymi w art. 4a ust. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn (w części przekraczającej kwotę wolną)* pod warunkiem udokumentowania otrzymania pożyczki potwierdzeniem wpłaty na rachunek i złożenia deklaracji w terminie 14 dni od dnia otrzymania pożyczki.
  - sprzedaż walut obcych,
  - sprzedaż ruchomości, jeżeli podstawa nie przekracza 1.000,- złotych,
  - sprzedaż bonów i obligacji skarbowych,
  - ustanowienie hipoteki na zabezpieczenie dotacji lub innych form pomocy finansowej, udzielanych organizacjom społecznym działającym w dziedzinie sportu i turystyki

* małżonek, zstępny, wstępny, pasierb, rodzeństwo, ojczym i macocha; kwota wolna: 9.637,- złotych

Podmiot PCC (art. 4 PCC)

Obowiązek podatkowy, ciąży:

- 1) przy umowie sprzedaży - na kupującym;
- 2) przy umowie zamiany - na stronach czynności;
- 3) przy umowie darowizny - na obdarowanym;
- 4) przy umowie dożywocia - na nabywcy własności nieruchomości;
- 5) przy umowie o dział spadku lub o zniesienie współwłasności - na podmiocie nabywającym rzeczy lub prawa majątkowe ponad udział w spadku lub we współwłasności;
- 6) przy ustanowieniu odpłatnego użytkowania, w tym również nieprawidłowego oraz odpłatnej służebności - na użytkowniku lub nabywającym prawo służebności;
- 7) przy umowie pożyczki i umowie depozytu nieprawidłowego - na biorącym pożyczkę lub przechowawcy;
- 8) przy ustanowieniu hipoteki - na składającym oświadczenia woli o ustanowieniu hipoteki;
- 9) przy umowie spółki cywilnej - na wspólnikach, a przy pozostałych umowach spółki - na spółce.

Zwolnienia podmiotowe (art. 8 PCC)

Zwalnia się od podatku m. in. następujące strony czynności cywilnoprawnych:

1. jednostki samorządu terytorialnego,
2. Skarb Państwa,
3. organizacje pożytku publicznego, jeżeli dokonają czynności cywilnoprawnych wyłącznie w związku z nieodpłatną działalnością pożytku publicznego w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
4. państwa obce, ich przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne i siły zbrojne, międzynarodowe organizacje i instytucje oraz ich oddziały i przedstawicielstwa – pod warunkiem wzajemności.

Obowiązek podatkowy w PCC

Obowiązek podatkowy powstaje:

- 1) z chwilą dokonania czynności cywilnoprawnej;
- 2) z chwilą każdorazowej wypłaty środków pieniężnych, jeżeli umowa pożyczki określa, że wypłata środków pieniężnych nastąpi niejednokrotnie i ich suma nie jest znana w chwili zawarcia umowy;
- 3) z chwilą podjęcia uchwały o podwyższeniu kapitału spółki mającej osobowość prawną;
- 4) z chwilą złożenia oświadczenia o ustanowieniu hipoteki lub zawarcia umowy ustanowienia hipoteki;
- 5) z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia sądu, doręczenia wyroku sądu polubownego lub zawarcia ugody - od przedmiotów opodatkowania określonych w art. 1 ust. 1 pkt 3;
- 6) z chwilą powołania się przez podatnika na fakt dokonania czynności cywilnoprawnej - jeżeli podatnik nie złożył deklaracji w sprawie podatku od czynności cywilnoprawnych w terminie 5 lat od końca roku, w którym upłynął termin płatności podatku, a następnie powołuje się przed organem podatkowym lub organem kontroli skarbowej na fakt jej dokonania.

Obowiązek zapłaty podatku (art. 5 PCC)

1. Obowiązek zapłaty podatku ciąży na podatnikach tego podatku.
2. Jeżeli obowiązek podatkowy ciąży na kilku podmiotach albo na stronach umowy zamiany, albo wspólnikach spółki cywilnej, zobowiązanymi **solidarnie** do zapłaty podatku są odpowiednio te podmioty, strony umowy zamiany albo wspólnicy spółki cywilnej.

Podstawa opodatkowania w PCC

Podstawa opodatkowania jest określona indywidualnie dla każdego przedmiotu (art. 6 ust. 1 PCC).

Przykładowo:

1. umowa sprzedaży – wartość rynkowa rzeczy lub prawa majątkowego,
2. umowa dożywocia – wartość rynkowa nieruchomości,
3. zniesienie współwłasności – wartość rynkowa rzeczy nabytej ponad udział,
4. umowa pożyczki – wartość pożyczki,
5. zawarcie umowy spółki – wartość wkładów do spółki osobowej albo wartość kapitału zakładowego.

Ustalanie wartości rynkowej

Wartość rynkową przedmiotu czynności cywilnoprawnych określa się **na podstawie przeciętnych cen stosowanych w obrocie rzeczami lub prawami majątkowymi tego samego rodzaju i gatunku**, z dnia dokonania tej czynności, bez odliczania długów i ciężarów.

Procedura korygowania wartości rynkowej – art. 6 ust. 3 i 4 PCC.

Stawki podatku

Stawki podatku są określone indywidualnie dla każdego przedmiotu.

Przykładowo:

1. sprzedaż nieruchomości i ruchomości - 2%,
2. sprzedaż praw majątkowych – 1%,
3. umowa pożyczki – 2%,
4. umowa spółki – 0,5%,
5. ustanowienie hipoteki na zabezpieczenie wierzytelności o nieustalonej wysokości – 19 złotych,
6. ustanowienie hipoteki na zabezpieczenie wierzytelności istniejącej – 0,1%.

Sankcyjna stawka PCC

Stawka podatku wynosi **20%**, jeżeli przed organem podatkowym lub organem kontroli skarbowej w toku czynności sprawdzających, postępowania podatkowego, kontroli podatkowej lub postępowania kontrolnego:

- 1) podatnik powołuje się na fakt zawarcia umowy pożyczki, depozytu nieprawidłowego lub ustanowienia użytkowania nieprawidłowego albo ich zmiany, a należny podatek od tych czynności nie został zapłacony;
- 2) biorący pożyczkę, o którym mowa w art. 9 pkt 10 lit. b, powołuje się na fakt zawarcia umowy pożyczki, a nie spełnił warunku udokumentowania otrzymania pieniędzy.

Rozliczanie PCC

Podatnicy są obowiązani, bez wezwania organu podatkowego:

1. złożyć deklarację w sprawie podatku od czynności cywilnoprawnych, według ustalonego wzoru,
2. obliczyć i wpłacić podatek **w terminie 14 dni** od dnia powstania obowiązku podatkowego.

Powyższe nie dotyczy przypadków, gdy podatek jest pobierany przez płatnika (tj. notariusza, gdy czynność jest dokonana w formie aktu notarialnego).

Płatnicy obowiązani są uzależnić dokonanie czynności cywilnoprawnej od uprzedniego zapłacenia podatku.

Zwrot podatku

Podatek podlega zwrotowi, jeżeli:

- 1) uchylone zostały skutki prawne oświadczenia woli (nieważność względna);
- 2) nie spełnił się warunek zawieszający, od którego uzależniono wykonanie czynności cywilnoprawnej;
- 3) spółka nie została zarejestrowana w rejestrze przedsiębiorców lub wysokość kapitału zakładowego spółki kapitałowej została zarejestrowana w kwocie niższej niż określała umowa spółki - w części stanowiącej różnicę między podatkiem zapłaconym i podatkiem należnym;
- 4) podwyższenie kapitału zakładowego spółki nie zostanie zarejestrowane lub zostanie zarejestrowane w wysokości niższej niż określona w uchwale - w części stanowiącej różnicę między podatkiem zapłaconym i podatkiem należnym od podwyższenia kapitału zakładowego ujawnionego w rejestrze przedsiębiorców;
- 5) nie dokonano wpisu hipoteki do księgi wieczystej.

Podatek nie podlega zwrotowi po upływie 5 lat od końca roku, w którym został zapłacony.